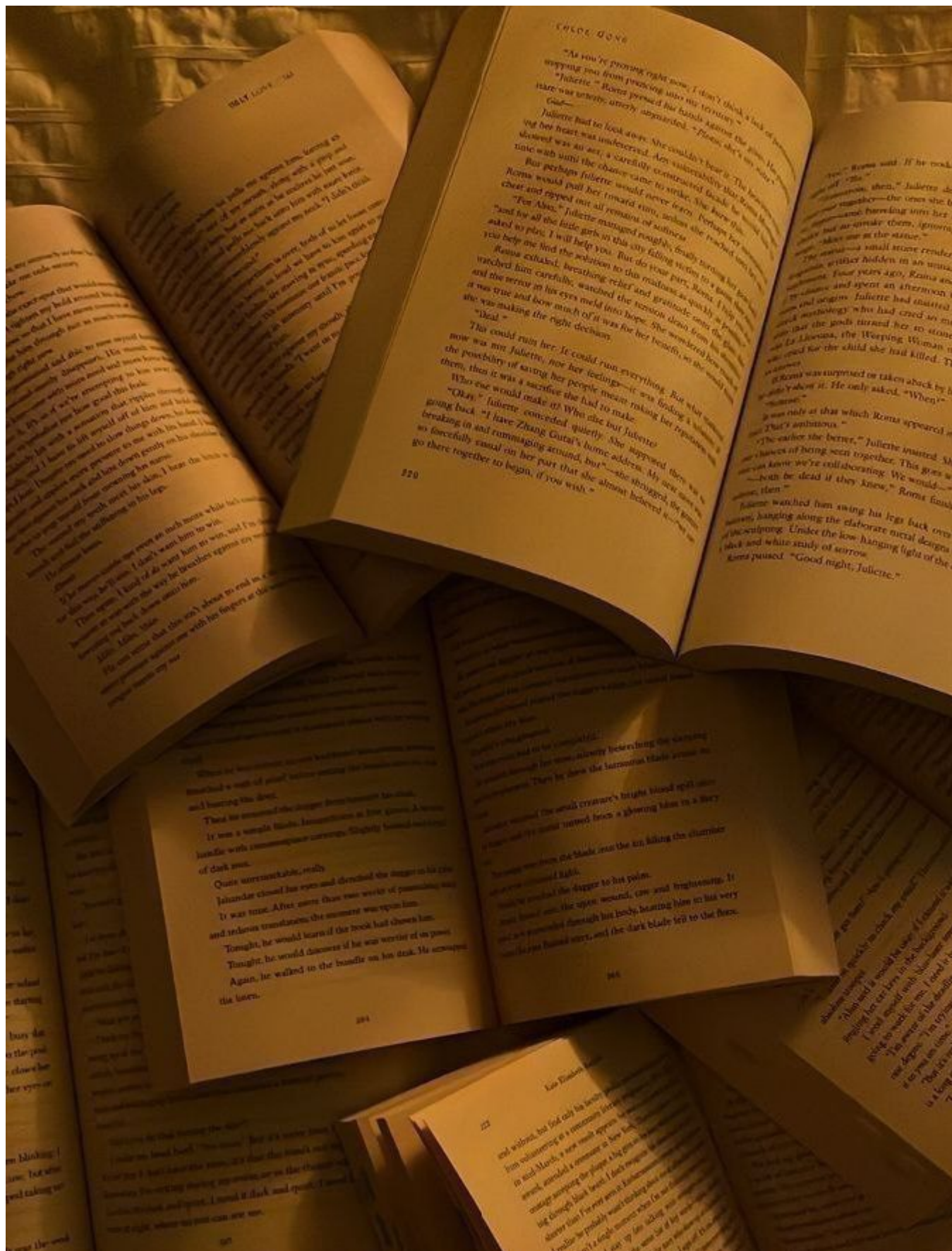

Ömrüm kitap sahypalarynda

Category: Goşgular, Hekaýalar, Kitapcy, Sözler, Ýatlamalar
написано kitapcy | 26 январа, 2025

Ömrüm kitap sahypalarynda ÖMRÜM KİTAP SAHYPALARYNDA

Men her bir tolkunyn garşysyna çykmagy söýýän. Şonda maňa kuwwat gelyär.

Eger okyjy meni irde-giçde okan bolsa, ol “Duman daganda”

diýen romanymy okan bolsa gerek. Komministleriň mafiýa bilen birleşip döwleti ýykyşlary hakdaky bu roman Gorbaçýow zamany, 1989-da, bir ýylda iki gezek çap edildi. Birinji gezek otuz müň, ikinjide 27 müň kitap satyldy. O döwür 4 millionly Türkmenistanda 8 aýda 57 müň kitap satmak örän geň wakady. O kitaplaryň 1.600 sanysyny Sakarçägede ýaşaýan bir kommunist, oň partiýanyň welaýat bölüminiň başlygy bolan kişi dükandan satyn alyp ýakypdyr. O kişi romandaky wakalar özi hakda diýip düşünişdir we şo sebäpli ýakypdyr. Düşünişi dogry-da, ýakyşy ýalňys. Bu wakany ýazyjy Anna Paýtyk maňa gürrüň beripdi.

Romandaky wakalar özi hakda diýip düşünen başga-da birnäçe kişi telefon arkaly haýbat atypdy. Men olaryň ählisine şol bir jogaby berdim. “Men öz etmeli işimi etdim.”

O kitabyň çap edilmegi üçin kagyz tapylyşy-da aýratyn bir söhbet. O döwürler ýurtda her zadyň gyt bolşy ýaly, kagyz hem gytdy. Emma bir dostumyz maňa ýagşylyk etmek üçin yhlas etdi-de ep-esli tonna kagyz satyn almaga mümkinçilik tapdy. Indi kagyz tapyldy, ony goýara ýer ýok. “Garyp galla tapmaz, galla tapsa, gap tapmaz” diýleni. Kagyzlary Aşgabatdan alyp, 40 kilometrlik dag içinde Pöwrize diýen ýerde ýazyjylaryň dynç alyş öýüniň howlusynda goýduk.

Ýoldan geçen her kişiniň o kagyzlara gözi düşýär.

Respublikanyň ýolbaşçylary-da bu ýoldan her gün geçýärdiler. Onsoň bir gün: “Gazet çykarmaga kagyz ýok” diýlip howsala turýar. Uly başlyk: “Ýazyjylaryň howlusynda bir küde kagyz basylgy ýatyr. Baryň, alyň” diýip buýruk berýär. Buýrugy bitirmeli kişi meniň dostum bolup çykýar. Ol tizden-tiz maňa telefon etdi: “Oraz! Ýet, seniň kagyzlaryňy döwlet mugt almakçy bolýar. Eger kagyzlaryňy başga bir gizlin ýere örän tiz geçirip ýetişseň, utarsyň. Biz gijräk barjak bolarys” diýdi. Men ýyldyryma öwrüldim. Eýýäm bir ýarym sagat geçip-geçmänkä, kagyzlar başga bir gizlin ýerde gizlenipdi. Ýazyjylar öýüniň sakçysyna-da: “Kagyz sorap gelseler, bir jaýda basylgy ýatan tualet kagyzlaryny görkezgin” diýip haýys etdim. Kagyzy aljak döwlet adamlary gelip görseler, tualet kagzyndan başga kagyz görmändirler we muny başlyga habar beripdirler. “Meni aldajak bolmaň. Men ir bilen gözlerim bilen görüp geçdim” diýip, başlyk gaty gaharly sözläpdir. Eger men kagyzlarymy elden aldyran bolsam, roman hiç çykmazdy.

“Duman daganda” romany şeýle kynçylyk bilen çykdy. Onuň şowly satylmasy we maňa weşeň- weşeň pul gelmesi meniň gözlerimi

gapyp bilmedi. Hudaýa şükür! O romanyň kemçiliklerini henizem ýadyndan çykaryp bilmeýärim. Çagalarym bolsa, o paket-paket gelen pullary ýadyndan çykaryp bilmeýärler. “Kaka! Ýene bir sapar öňki ýaly doly paket pul getirsene!” diýip ýylgyrysýarlar. Men bu romany ýazyp başlamankam beýik Magtymgulynyň ömri hakda biografik bir roman hem ýazýardym. Iň kyn ýazylan eserim hökmünde onuň maňa beren jebri henizem ýüregime agram berýär. O romanyň bölekleri gazet-jurnallarda çap edilip başlansoň, okyjylar meni Magtymgulyçylaryň hataryna geçirdi. Bu uly ýalňyşlykdy. Sebäbi men nire, beýik Magtymguly nire?! Magtymgulyny öwreniji diýmek örän uly dereje ahyry. Dünýä inenine 275 ýyl geçen Magtymgulynyň edebi-ylmy syrlarynyň şu güne çenli-de doly açylmandygy köp zatdan habar berýär ahyry.

Magtymguly, syrym çohdur.

Men neýläýin açan ýokdur.

– diýen şahyr, 21-nji asyrda-da o setirlerini gaýtalaýar.

Şol ýyllar Magtymgula örän köp üns berlip başlandy hem-de respublika derejesinde Magtymguly jemgyýeti döredildi. Oňa tanymal alym Nazar Gulla başlyk saýlandy. Soňra jemgyýetiň guramaçylyk komiteti döredildi. Meni bu jemgyýetiň jogapkär sekretarlygyna saýladylar. Nazar Gulla-da, menem aýlyksyz-günlüksiz Magtymgula hyzmat edip başladyk.

Meniň Türkmenistanyň Ministrler Kabinetinde 12 ýyl işlänim bu ýerde peýdaly boldy. Hökümet edarasynda oturan çinownikleri tanaýardym we olardan peýdalanyp biljekdim. Magtymguly jemgyýetiniň uly iş planyny düzdüm: Magtymguly lotereýasyny goýbermeli. Magtymgulyny dünýä tanatmaga çalyşmaly. Türkmenistanda Magtymgulynyň öwrenilişine ýardam bermeli, adynyň ebedileşdirilişini güýçlendirmeli.

Üç sany uly mesele. Uly kynçylyk çeke-çeke ahyry 5 million sany lotereýa goýberdik. O lotereýada Magtymgulynyň şekli we bir bent goşgusy ýerleşdirildi. Bu lotereýadan Magtymguly jemgyýeti 1,5 million rubl, ýagny o döwürki hasaplara görä 2 million dollar sap girdeji aldy. Bir köpüksiz jemgyýet baý jemgyýete öwrüldi. Men özge wezipämi taşlap, Magtymguly jemgyýetinde aýlykly işläp başladym. Öwünmek üçin aýtmaýaryn, ýöne bu jemgyýetde örän köp iş etdik. Diňe Magtymgulynyň

daşary ýurtlarda çap edilmegine, Türkmen döwlet uniwersitetine we beýleki ýerlere Magtymgulyň adynyň dakylmagyna, her ýylyň 18 maýynda Magtymguly gününüň bellemeginde Magtymguly jemgyýetinden ilkinji teklip, ilkinji täsir ýetenini aýdyp oňayyn.

1991-de türkmeniň iň uly dessançy bagşylarynyň biri, Magtymgulyň tas ähli goşgularyny saza salan, ahyrda-da zäherlenip öldürilen diýlip güman edilýän Gurt Ýakup hakda kiçijik bir kitapça ýazdym. Dogrusy men galam tutdum, galamyň özi ýazdy. Örän tiz, 20 gün içinde ýazylan kitapçany ondanam tiz, ýagny 10 gün içinde çap etdiler. 40 müň sany kitapçanyň 39 müňüsini iki aýa galman satdyk. Ynanar ýaly däl. Halk meniň kitabyňa däl-de beýik Gurt Ýakuba şeýle teşne ekeni. Başga bir geň wakany hem aýdyp geçeýin: “Gurt Ýakup” kitabyňyň galanja müň sanysyny soňky on ýylda satyp gutaryp bilemok. Muňa hiç aklym ýetmeýär.

Şu arada 1992-nji ýylda ömrümiň sekiz ýylyny berip ýazan kitabyňy tamamladym. Çaphana üçin 45 müň rubl puly elim bilen sanap berdim. O pul “Duman daganda” we “Gurt Ýakup” kitaplarymdan toplanan puldy. Men o zamanlar o pula 4 sany gowy ýeňil maşyn alyp bilýärdim. Kitabyň adyna “Magtymgulynama” goýdum we hiç gypynçsyz, tizräk çap edilmegini isledim. Çap edilişi, kagyzy pes hilli bolsa-da kitap çykdy. Ömrümde beýle begenen däldirin, kim bilsin, gelejekde-de beýle begenerin öýtmeýärim. Kitap 30 müň sany basyldy. Gowy alynyp başlandy. Emma inflýasiýa-hümmetsizlik ähli zady bulaşdyrdy. Dört maşynyň puluny berip çykardan kitabymdan dört maşyn-a beýlede dursun, dört teker hem alarlyk pul gazanmadym. Bu pul tarapy, emma o kitabyň maňa beren ruhy kuwwatyny, begenjini ölçäre gural tapylmaz. Häzire çenli-de “Magtymgulynama” meniň ýürek damarymdyr, damarymda ganymdyr. O meniň üçin beýle görünýär, okyja başga görünmegi hem bolup biljek zat.

İndi Garajaoglan hakda. Meni 1990-da Türkiýeli dosdumyz İrfan Ünwer Nasrettinogly Garajaoglan kongresine çagyrdy. O döwür Moskwadan rugsat alýardyk hem-de şo taýdan Türkiýä uçýardyk. Bizi Moskwadan ugradýan Ýazyjylar birleşiginiň işgäri:

“Türkiýede açlyk. Ýanyňyza çörek köpräk alyň” diýdi. Sowgat hökmünde bolsa Kremliň we Leniniň suraty çekilen çellofan paketleri almagy maslahat berdi. Ýoldaşym ikimiz aýdylyşy ýaly etdik. İki sany uly sumkany çörekden dolduryp, Ankara baryp düşdük. Bir sagatdan soň o işgäriň bize ýalan sözläni belli boldy. Soňra täze tanyşlara Lenin suratly paket sowgat berýäris weli, birgeňsi ýüzleri çytylýar. Biz bir ýalňyşlyk barlygyny duýup, İrfan beýden sorasak, ol gülüberdi. “Bu taýy Türk ýurdy. Biz Lenini söýmeris. Gowusy, o paketleri taşlaň, ýa yzyna äkidiň. Onsoňam bizde paket sowgat bermek däbi ýok” diýdi. Biz nämäniň nämedigine akyl ýetirip başladyk.

Biziň gözlerimizi Türkiýe açdy.

Men Türkiýä ugramankam Garajaoglanyň Türkmenistandaky ýagdaýy bilen içgin gyzyklandym. 1975-den 1990-a çenli Garajaoglany çap etmek gadagan edilipdi. Men bir ýerlerden Garajaoglan kitabyňy tapyp okadym. Abdyrachman Mülkamanyň we beýlekileriň öňki işlerini öwrendim. Garajaoglanyň şygrylary meni bendi etdi. Hakykatda men Garajaoglan bilen hassalandym. Şeýle üýtgeşik şahyryň gadaganlygyna çydap durup bilmän, “Garajaoglany kim zyndandan çykarar?!” diýen makalany ýüzümiň ugruna ýazdym. Sowet döwrüligini, soňundan başa bela gelip biljegini hiç ýada salmandyryn. Bolsa-da meni halk, okyjylar goldady. Şeýdip, Garajaoglany zyndandan çykarmak bagty maňa nesip etdi.

Men Türkiýede, Adanada Garajaoglanyň beýik meşhurlygyny görüp gelemsoň, Garajaoglan agşamyny guradym. Kitabyňy taýýarlamaga başladym. O döwür türkçe bilşim ýabygorludy. 1993-de Türk ýigidi Nejdettin Öz maňa türk dilini öwredip başlady. Soň Garajaoglanyň şygrylaryny has lezzetli okap, terjime edip başladym.

1994 ýylda Krasnowodsk(häzir Türkmenbaşy) şäherinde ýaşulylaryň maslahatyna Garajaoglanyň goşgular kitabyňyň sowgat berilmegini hem-de Nebitdag (häzir Balkanabat) şäherinde Garajaoglana heykel dikilmegini maslahatyň iş planyna goşdurdym. Maslahatdan öňinçä Aşgabatda Dünýä türkmenleriniň guramasy bilen birlikde Garajaoglan agşamyny geçirdik. Halkyň gulagynda Garajaoglan sözi köp ýaňlanyp

başlady. Uly kompozitor Rejep Allaýar köp aýdymlar ýazdy. Garajaoglanyň “Gaşlaryň gara dälmidir” diýen kitabynyň çap edilişi hem aýratyn bir söhbet. Men Nejdet Özüň kömek bermegi bilen kitaby taýýarladym, emma kitabyň harjyny çekýän firmanyň ýolbaşçysy: “Sen professor däl, doktor däl. Men kitabyň golýazmasyny kabul edip biljek däl” diýdi. Men kyn ýagdaýda galdym. A.Mülkamanowa ýüz tutdum, ol köp pul isledi. Garajaoglanyň türkmençeden parhsyz gaty sada goşgularyny saýlap gazetlerde çap etdirip başlan, emma türkçe gowy bilmeýän professor K.Ataýew ýüz tutdum. Oňa sözbaşy ýazmagy hem haýyş etdim. Ol bu işi gaty tiz bitirdi. Golýazmany okap görsem, sözbaşy türk kitaplaryndan alnan, goşgularyň terjimesi gaty gowşak. Sözbaşyny aldyk, özümiziň terjime eden goşgularymyzy aldyk,

K.Ataýewiň terjime eden goşgularyndan 5-10 sanysyny täzedan terjime etdik, redaktirledik. Goşgulary çapa taýýarlan, sözbaşy ýazan professor

K.Ataýew diýip ýazdyk. Firma bu gezek işimizi kabul etdi. Professor K.Ataýew özüniň professor adynyň galkan hökmünde ulanylandygyny duýman galdy. Galam haky berlende oňa 850 dollar, maňa we suratça bolsa 450 dollardan berdiler.

Işiň müşgili soň başlady. Türkiýede çap etmek üçin golýazma iberildi. Çaphana redaktoryň tiz gelmelidirini habar berdi. Oraz Aýdogdyýew diýen köne kommunist döwletiň medeniýet işlerine ýolbaşçylyk edýärdi. O döwrüň düzgünlerine görä, şonuň rugsady bolmasa medeniýet işgärlerine daşary ýurda gitmäge wiza bermeyärdiler. Garaşysym ýaly hem boldy. Sebäbini hem aýtmady, wiza-da bermedi. Wagt örän az galdy. Ýaşulularyň döwlet maslahatynda Garajaoglanyň kitabynyň sowgat berilmegi meniň uly arzuwymdy.

Näme etmeli?

Her ýollary derňäp gördüm. Çykalga ýok ýaly. Emma her derdiň dermany barlygy belli. Ahyry, bir söwdagär Azerbeýjanyň paýtagty Bakudan Türkiýä awtobus gidýänligini, wiza meselesini hem özlari çözüändigini aýtdy. Men eglenmän, sessiz-üýnsüz Bakuwa uçdum. Soňra köneje awtobusda Türkiýä ugradyk. Biz üç ýarym günde süýrenip Ystambyla bardyk. Ölüliligimiz-diriligimiz

bilner ýaly bolmady. İşleri bitirip, gaýdyşyn awtobusda gören görgülerimi duşmanyma-da arzuw etmerin. Her söwdagär ganar-ganar, çuwal-çuwal ýük basypdyr. Zordan oturar ýaly ýer tapdym. Awtobus gyşaranda ýaňky ýükler depämizden eňterilýär. Boýnumy, bilimi döwdürmän barsamrazy boldum.

Ynha, Garajaoglanyň “Saçlaryň gara dälmidir” diýen kitaby maňa şeýle ezyetler berdi. Kitap çap edilip Türkmenistana gelensoň, “Men kömek etdim” diýýän köpeldi. Bu hemişe-de şeýle bolýar.

Şu taýda Garajaoglan bilen bagly bir syrymy hem okyja aýdasym gelýär. 2005 ýylyň 21-24 sentýabry arasynda Türkiýäniň Tarsus şäher häkimliginiň her ýyl geçirýän halkara Garajaoglan günleri boldy. Oňa meni-de çagyrdylar. Dürli ýurtlardan, ýurt içinden alymlar, ýazyjy-şahyrlar, bagşy-aşyklar üşşüpdirler. Söz gezegi maňa ýetende: Garajaoglan 2006-da 400 ýaşayar. Bu ýubileýi dünýä derejesinde geçirmek üçin Ýunesko hem-de türki döwletleriň ilçihanalaryna, medeniýet ministrlerine hat ibereliň diýdim. El çarpyşyp goldadylar. Tarsus şäher häkimi, Garajaoglanyň we Türk dünýäsiniň aşygy Burhaneddin Kojamaz başlyklaýyn ýüze ýakyn alym, ýazyjy, şahyr, bagşy gol çekip, hat taýýarladyk. Soňra ol hat agzalan adreslere iberildi. Bu barada Azerbeýjanda neşir edilýän halkara “Baýaty” jurnalynyň 2006-njy ýyldaky 11-nji sanynda dosent, doktor Tamilla Abbashanlynyň “Garajaoglan Türk dünýäsini Tarsusa toplady” diýen makalasynda giňiş maglumat berilýär.

Tarsusdan Aşgabada gelişime Garajaoglanyň täze kitabyny taýýarlamaga başladym.

“Gumry seslim, nirdesiň” ady bilen taýýarlan kitabymda Garajaoglanyň “Görülmäni, görülmäni” diýen şygry bardy. O şygryň iki setiri iki ýerde gaýtalanýardy. Bu dogry däl. “Näme etsemkäm?” diýip oýlandym. Iki setir dile geldi: “Dodaklaryň teşne öýtdüm. Öpülmäni, öpülmäni.” Men o iki setiri goşga goşdum. Elbetde, bu edebiýat ylmynda ýazgarylýan bir ýagdaý. Şeýle-de bolsa Garaja oglana sowgat berlen o iki setir ýerine düşene, belki-de aslyna meňzeýär. Soňra gazetlere makala ýazan edebiýatçylar: “Dodaklaryň teşne öýtdüm. Öpülmäni, öpülmäni” diýen setirleri Garaja oglanyň beýikligini görkezýän örän şowly setirler diýip yazdylar. Käte şeýle-de bolýar.

O kitaby bezeýän belli suratçy Hajy Atakgady. Soňra “Garajaoglanyň 400 ýyllygy gelýär, bir işler edeliň” diýip dost-ýarlara aýdyp çykdy. Magtymguly adyndaky sazly drama teatryň rejissýory Annageldi Garajaýew we aýdym-saz bölüminiň müdiri Daňatar Hydyrow Garajaoglanyň oýnunyň oýnalmasy üçin köp tagalla etdi we ahyrda Garajaoglan spektakly tomaşaça görkezildi. Meşhur kompozitor Rejep Allaýar Garajaoglanyň sözlerine täze aýdymlar döretdi.

Emma Medeniýet ministrliğinde, Garajaoglan bilen bagly Milli Golýazmalar institutynda hem-de “Miras” milli medeni merkezde Garajaoglan sözi agzalmaýardy.

Näme etmeli?

Azerbeýjanly, türkiýeli dostlaryma telefon etdim. O taýda-da hereket ýok.

Nebitdag(Balkanabat) şäher häkimi Parahat Garaýewe jaň etdim. Ol 1994-de Garajaoglan bilen bagly işler edenimizde bize ýakyndan kömek beripdi. Bu gezegem kömege taýýarlygyny aýtdy. Sag bolsun. Soňra Garajaoglanyň doglan ýeri hasaplanýan Balkan welaýatyndan deputat Täçmämmet Hürmenowa jaň etdim. “Garajaoglan 400 ýaşady. Hi, oňa eýe çykan tapylmazmy?” diýdim. Ol Balkan welaýatynyň ýolbaşçylaryna habar beripdir. Emma hereket başlanmady. Gazetçilere, radioçylara, telewideniýä habar berdim. Ýene ses çykmady. Ahyry, Milli golýazma institutynyň we “Miras” milli medeni merkeziň başlygy Annagurban Aşyra jaň etdim. “Garajaoglan 400 ýaşady. Näme üçin hereket edeňzok?” diýsem, ol göwünli-göwünsiz sözläp, gaýta “Türkler näme edýärkäler?” diýip, maňa sorag berdi. Men Annagurbanyň bu işi bitirmejegini duýup, näme etsem gowy boljagyny oýlanyp başladym.

“Garajaoglan ýaly şeýle meşhur şahyry bolsa, başga milletler, gör, neneňsi işler ederdiler. Dünýä derejesinde hem öz milletiniň, hem şahyryň adyny tanadardylar. Türkiýe, Azerbeýjan dymýan bolsa, nädeýin, meniň sesim olara ýetmez. Emma Türkmenistanda-da indi näçe ýyllardyr meniň adymy bilýän ýok. Ýogsa, gazet-jurnalda “Dat, Garajaoglanyň 400 ýaş toýy edilmeýär. Geliň, toýa başlalyň. Garajaoglanyň ruhuny sat edeliň” diýip bagyrardym. Her niçik bolsa-da bir çykalga

tapmasam bolmaz.”

Men birnäçe gün pikir batgalygynda bata-bata, ahyry, kenara çykdim. Aýlawly bir ýol tapdym. Onsoň bir dostumyň ýanyna bardym-da (o dostumyň adyny ýazmaýyn): “Garajaoglanyň 400 ýyllygyny dünýä derejesinde bellemek hakda Ýunesko karar çykarypdyr. Türkiýede bu dabaralara gaty güýçli taýýarlyk görülýär. Heýkelleri dürli şäherlere dikilýär, kongresi geçiriljek, iki jiltli kitaby çap edilipdir. Dünýäniň alymy, şahyry, bagşysy çagyrylyp Ankarada uly dabara geçiriljek. Azerbeýjanam olardan galanok.

30 metrlik beýiklikdäki heýkeli deňiz kenarynda gurlup dur. Bir okuw jaýyna ady dakylpdyr. Bir jiltli galyň kitaby çap edilipdir. Kongres geçiriljek. Garajaoglan bilen bagly ähli dabaralary Bakuwda geçirmek hakda teklip beripdirler” diýdim. Dostum Garajaoglany çyn ýürekden söýýärdi. Üstesine onuň bir garyndaşy respublikadaky uly wezipäniň birini eýeleýärdi hem-de olam Garajaoglany hiç kimden kem söýmeýärdi.

Dostum tolgunyp başlady. “Näme üçin beýlekiler Garajaoglana eýe çykýar-da, biz, türkmenler yza galýarys?!” diýdi. Ol meniň garaşýan soragymy berdi. Men bu ýagdaýy uly wezipedäki garyndaşyna ýetirmegi teklip etdim. Soňraky wakalar meniň szenarim boýunça ýaýbaňlandy. Dostumyň garyndaşy medeniýet işlerine seredýän orunbasara jaň edipdir hem-de oňa bir ýazgyjyk ugradypdyr. Medeniýet meselelerine seredýän orunbasar ýazgyny alansoň, öz ýolbaşçysyna ýagdaýy habar beripdir. Olam tizden-tiz Azerbeýjandan, Türkiýeden öňürdip, Garajaoglanyň 400 ýyllygyny gaty dabaraly geçirmekçi bolupdyr. Aýratyn karar çykdy. Ýubileý maşyny herekete geçdi.

Şo wagtky Medeniýet ministri Maral Bäşimowa ýubileýiň öň ýany Magtymguly teatryna gelende: “Azerbeýjanda Garajaoglana 60 metr beýiklikde heýkel gurulýar” diýenini öz gulagym bilen eşitdim. Men 30 metrlik heýkel gurulýar diýip ýok zat hakda howadan aýdypdym. Ministre ýetýänçä ýok heýkeliň beýikligi 60 metre ýetipdir.

Şeýdip, döwlet derejesinde Garajaoglanyň 400 ýyllygy geçirildi. Meni bu ýubileýe çagyrmadylar. Birmahallar Garajaoglan gadagandy, ya Garajaoglany zyndandan çykarany

üçin, menden ar alýarmykalar?!

Her näme bolsa-da Garajaoglana söýgim ähli zatdan üstün geldi. Men bagtyýar ýylgyryp, Garajaoglanyň 400 ýyllyk toýuny keseden synladym.

Garaşsyzlygymyzy alanymyz bári döwlet derejesinde şahyra bagyşlanyp geçirilen birinji ýubileýdi. Näçe şahyr-ýazyjylarymyzyň ýubileýi bellemän geçdi citdi ahry. Garajaoglan meselesinde hudaýa ýüz müň şükür edýän.

Men aldadymmy?

Ýok, men Garajaoglana hyzmat etdim.

Ynha, okyjym, uzagragam bolsa, syrymy seniň bile bölüşdim.

* * *

Garajaoglanyň “Saçlaryň gara dälmidir” diýen kitaby Magtymguly jemgyýetiniň ady bilen çykan iň soňky kitap boldy. Döwürler, ýyllar, durmuş gaty üýtgedi. Inflýasiýa, şol sanda ynsanlygyň inflýasiýasy biziň söýgüli jemgyýetimizi hem gaýgyryp goýmady. Gaznamyzda bir şaýy pul galmady. Men aýlyksyz işläp başladym. Emma aýlyksyz işlemäge-de mümkinçilik bermediler. Köp-köp jemgyýetler ýapyldy. Ahyrda Magtymguly jemgyýeti hem Medeniýet fondunyň ýapylmagy bilen işlemesini bes etdi. Emma gelejekde Magtymguly jemgyýetine zerurlyk dörär diýip umyt edýärim.

Men işsiz galdym.

0 günlerden bu günlere çenli hem aýlykly iş maňa nesip etmedi. Türkiýeli ýazyjy, şahyr, alym dostlarym bilen gatnaşygy ýygjamlaşdyrdym. Möwlanä Jelaleddin Rumyny bize pars şahyry diýip okadypdylar. İçgin gyzyklansam, o beýik ynsanyň Türklüğine- Türkmenligine gözüm ýetdi. Haýsy milletden bolsa-da, parhy ýok, Rumynyň beýikligini öz halkyma ýetiresim geldi. Şahyr Kakabaý Gurbanmyrat bilen bilelikde “Bolşuň ýaly görün” diýen kitap taýýarladyk. Soň gapy-gapy gezip, zordan neşir etdirdik. Neşir eden bize bir köpügem bermedi. Her niçigem bolsa Jelaleddin Rumyny ilkinji gezek türkmençe sözletmek bagty bize ýetdi. Çanakgala uniwersitetiniň rektory, professor, doktor, biziň iň söýgüli alymlarymyzyň biri, türkiýeli türkmen aksakaly hasaplanýan hormatly Abdurahman

Gözel meni gahryman Çanakgala şäherine myhmançylyga çagyrdy. Professor, doktor Mertol Tulum şahsy maşynynda meniÝstambyldan Çanakgala alyp gitdi. Men o ýaşulylaryň gadymy we orta asyr edebiýatyny nähili çuň bilişlerine haýran galldym. Olardan köp zat öwrendim.

Çanakgala söweşleriniň bolan ýerlerini gözüm görende, ýüregim ýerinde durmady. O toprak däl. O şehitleriň süňkünden dörän, şehitleriň gany bilen ýugrulan mukaddeslik. O mukaddesligiň içinde beýik Atatürk bar. “Men Atatürk” kitabymy Çanakgalada ýazyp başladym. Kitaby ýazyp gutaramsoň, o kitaby çap etdirmek üçin derwüşe döndüm. Gaty köp adamy, edarany, wakflary birahat etdim. Netije çykmady. Hatda menden pul talap edenlerem boldy. “Wah, pulum bolsa, men gedaý ýaly, beýdip ýalbarjak ýörjekmi?” Ahyry, Türkiýe Respublikasynyň Aşgabatdaky ilçihanasyna ýüz tutdum. “Atatürki söýýän bolsalar, bu kitaby çap etmäge kömek bererler” diýip pikir etdim. Ýalňyş pikir eden ekenim. Meni süýji söz bilen doýurdylar. Meniň elim sowady hem-de üç ýyllap iki ýana çapmadan ýadadym. Dogrusy, kitaby neşir etdirmek meýlinden döndüm. Emma dört-bäş aýdan soň, Bilim-terbiýe baradaky işlere seredýän Türkiýeli bir wekil, Mustafa Turan diýen bir kişi meniň Atatürk hakda kitap ýazanymy eşidipdir-de maňa jaň etdi. Kitabyň çap edilmänligini bilip gynandy. “Men bir synanyşaýyn. Saňa galam haky näçeräk bermeli bolar” diýip sorady. Men galam hakyndan geçenimi, kitabymy çap etdirsem razylygymy aýtdym. Mustafa beýiň hem iş bitirjegine känbir ynanmaýardym. Ol bir sagatdan ýene jaň edip, o kitabyň kompýuterde ýazylan görnüşini sorady. Menem tiz eltip berdim. Geçse on, on iki gün geçendir-dä. Mustafa beý jaň edip: “Gutlaýan. Kitabyň çap edilipdir. Orta Aziýada Atatürk hakda ilkinji kitap ýazan siz bolupsyňyz” diýdi. Menem o kişä minnetdarlyk aýtdym. Hepde geçdi, aý geçdi. Kitaby göremzok. Mustafa beý öz Watanyna Türkiýä gaýtdy. Men ýene göwniçökgünlige düşdüm. Üstesine-de işsizlik. Gyzlarymyň biriniň aýlygyna zordan gün dolaýarys. Pukaralygymyz hakynda mundan başga zat ýazmaýyn.

Şeýle ýagdaýda bir gün Türkiýe Beýik ilçisiniň orunbasary maňa jaň edýär we kyn görmän ýanyna gelip gitmegi haýyş edýär.

Bardym. O kişi ýerinden turup, meniň elimi ykjam gysyp silkýär. “Gutlaýan, Oraz beý! Size Türkiýe Prezidentiniň halkara medaly berildi. Siz Orta Aziýada bu medala ilkinji eýe bolan adam. Dünýäde henize çenli bu medal on ýedi adama berlipdir. Türki döwletleriň arasynda diňe Azerbeýjandan Bagtyýar Wahabzade bu medala mynasyp bolupdyr” diýdi. Menem minnetdarlyk bildirdim. “Ýene on günden Sizi Türkiýä çagyryrlar. Şo medaly Prezident Süleýman Demireliň özi gowşurmakçy” diýdi. “Aý, men, gowusy gitmäýinle. Medal dakynyp gezjek ýaşdan geçipdirin. Medaly maňa iberäýsinler” diýdim. İlçiniň orunbasary geň galdy. Ýene düşündirmäge başlady. Menem gitmek islemeýänimi aýtdym. “Soň oýlanyşaly” diýip, diplomat ýylgyryşyny etdi. Men öz ýanymdan oýa batdym: “Gitseň gowula. Emma il deňinde kostýumuň ýok. İň ýamany 46 ölçegli köwüş tapyljak däl. Köwüş tapylsa, puly tapyljak däl. Gonçly, köne köwşüm bar, onuňam çep taýynyň aşagy jaýryk atan. Meniň bu ýagdaýymy lowurdap duran köwüşlije diplomata nädip düşündirip bolar?! Bolmaz.”

Men öýe gelip ýene oýlandym: “Eger prezident medaly gowşurýan bolsa, ol öz köşgünde gowşursa gerek. Men bu köneje köwşüm bilen nädip sahna çykaryn?! Köwüşüň aşagyndaky jaýryk görünse näderin?! Garyplyk-günäkärlik däl. Şeýle-de bolsa... Ýok, aç başym, dynç başym. Gitmeýän.”

İki günden Türkiýe baş ilçiliginde medeniýet meselelerine garaýan dostum Ýener Kazak ýanyna çagyrdy-da çay başynda uzak söhbet etdi. Onuň bilen öňden bəri dostluk gatnaşygyny edemizsoň, ol açık gepleşdi we has täsirli deliller tapyp meni gitmäge göwnetdi.

Ankarada “Men Atatürk” kitabymy çykaran, öňki Bilim Ministri Köksal Toptan Beýiň “Türkiýäm” wakfyna bardym. Olara yürekden minnetdarlygymy bildirdim. Kitapdan birnäçe sanysyny ýanyma aldym. Begendim.

Ynha, Türkiýe respublikasynyň Prezident Köşgi- Çankaya köşgi. Bütün zal ministrlerden, deputatlardan doly. Meniň gözüme görnen-olaryň lowurdap duran ayakgaby boldy. Meni birinji hatarda ortada oturtdylar. Ýanymda bir yer boş. Az salymdan prezident Süleýman Demirel geldi-de meniň bilen mährem

salamlaşyp ýanymda oturdy. İlkinji synlan zadym onuň köwşi boldy. Lowurdap dur. Men hernäçe ýaglasamam, hernäçe mahmal sürtsemem köne köwüş köneligini görkezip dur. “Wah, aşagy bir jaýryk bolmasady.” Medaly almak üçin sahna çagyrdylar welin, aýagymy götermän ýörejek bolup kösendim-ä.

Dabaralar tamamlandy. Meniň ýanymda ýolbelet hökmünde goýlan ýigide: “İndi nirä gideris?” diýip soradym weli ol ýylgyryp: “Oraz beý, indi aýakgap dükanyna gideli. Atamyz aýakgaba ýeterlik sowgat berendirle” diýdi. “Men aýagymy galdyрман ýöredim ahyry. Nädip gördüň?” “Wah, uly botinka her kesiň gözüne düşgüç bolýa.” diýdi.

Ynha, Türkiýe respublikasynyň Prezidentiniň Liýakat (Mertebe) baýragyny alyşym şeýle boldy. Türkiýäniň şol wagtky medeniýet ministri İstemihan Talay “Oraz bey! Türk dünýäsine degişli kitabyň bar bolsa, çap ederis” diýdi.

Yunus Emre “Söýeliň Söýüleliň”, “Türk dünýäsiniň şygry antologyýasy”, “Hajy Bekdaş Weli” kitaplarymyň taýýar disklerini ugratdym. Türksoý diýen bir gurama agzalan kitaplaryň ilkinji ikisini çap etdi. Olar hem maňa bir köpügem galam haky bermediler. Pukara bolsaň, hakyňy bermejekler ekeni. “Hajy Bekdaş Weli” kitabym henizem ýardamça garaşýar. Şu mahal iki romanym, hekaýalar kitabym, Möwlane Jeleleddin Rumynyň ömri, döredijiligi hakda kitabym, Nyýazy Ýyldyrym Gençosmanoglunyň şygrylar kitaby neşire taýýar, medeniýete gołtgy berjek adama garaşyp ýatyr.

Men bu ömrümde kitap ýazmakdan ýadamadym, kitap çap etdirmekden ýadadym. Ýatlamalar